

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 7.

Tisdagen den 3 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 30, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 31, med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande trafikförsäkring å motorfordon, som nyttjas av staten, m. m.;

nr 32, med förslag till lag om inrättande av ett folkhushållningsdepartement;

nr 33, angående anslag till folkhushållningsdepartementet m. m.; och

nr 34, angående anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade propositioner nr 33, angående anslag till folkhushållningsdepartementet m. m., och nr 34, angående anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 30, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, samt nr 31, med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande trafikförsäkring å motorfordon, som nyttjas av staten m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor. Tillika hemställer jag, att kammaren måtte besluta att inbjuda andra kammaren att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets utlåtanden nr 3—6 och andra särskilda utskottets utlåtanden nr 2—7.

Justerades protokollen för den 27 och den 30 nästlidne september.

Upplästes och lades till handlingarna två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 50 och 51, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle be-

handla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 30 och 31 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 33 och 34 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 30 och 31 till andra särskilda utskottet, nr 32 till konstitutionsutskottet samt nr 33 och 34 till första särskilda utskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sjödahl* för tiden den 9—den 21 i denna månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 29, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering, m. m.; och

nr 35, angående anvisande av medel till fonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade proposition nr 35, angående anvisande av medel till fonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Ehuru nu feberfri och i övrigt betydligt förbättrad, nödgas jag försiktigtvis begära kammarens medgivande till ytterligare ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 15 i denna månad. Läkarintyg bifogas.

Stockholm den 3 oktober 1939.

Carl Lindhagen.

Undertecknad, som sköter borgmästare *Carl Lindhagen* för resttillstånd efter akut luftrörskatarr, får härmed intyga, att han fortfarande, förslagsvis t. o. m. den 15 oktober 1939, är i behov av vila från riksdagsgöromålen.

Stockholm den 1 oktober 1939.

Axel Wærn,

leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder, luftfartsfonden och statens allmänna fastighetsfond m. m.;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till gasskyddsutrustning för det civila luftskyddet;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till lotsverket: säkerhetsanstalter för sjöfarten; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa rensningsarbeten i Gränsöström mellan Vikbolandet och Gränsö m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. rätt för
Konungen
att fastställa
maximipris.*

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av förordnande jämlikt 1 § maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349).

Genom en den 6 september 1939 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 6, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen att gilla av Kungl. Maj:t den 6 september 1939 meddelat förordnande, att vad i 2—7 §§ maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349) stadgades tillsviðare skulle äga tillämpning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte gilla det av Kungl. Maj:t den 6 september 1939 meddelade förordnandet, att vad i 2—7 §§ maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349) stadgades tillsviðare skulle äga tillämpning.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Linnér*, som på anförda skäl ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr *Linnér*: Herr talman! I det knippe utlåtanden från andra särskilda utskottet, som här i dag föreligger till kammarens avgörande, behandlas åtskilliga fullmakter för Kungl. Maj:t, vilka medge Kungl. Maj:t befogenhet av synnerligen extraordinär natur. Dessa utlåtanden ange emellertid endast den formella ramen. Vad det reella innehållet blir när dessa fullmakter skola handhavas vet utskottet, vet riksdagen i själva verket för närvarande så gott som ingenting om. Jag tror, att det vore synnerligen önskvärt, om regeringen i den mån det är möjligt utan att skada några reella intressen ville ge tillkänna sin uppfattning angående den försörjningspolitik och den produktionspolitik, som regeringen har för avsikt att föra. Beträffande den hittills mest ingripande åtgärd, som regeringen har vidtagit, nämligen dess mått och steg i fråga om bränsleförsörjningen, skall jag inte alls ingå på de administrativa misstag, som utan tvivel ha förekommit, men jag skulle vilja påpeka, att det hade varit ofantligt mycket lättare för de myndigheter, som skola handhava dessa regleringar, om de från början hade fått kännedom om

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

läget inom bränslemarknaden och fått veta, vilka åtgärder regeringen hade haft för avsikt att vidtaga. Från en hel rad överläggningar med människor, som på det närmaste varit berörda av dessa regleringar, kan jag betyga, att de stå synnerligen främmande för och missförstå en stor del av åtgärderna; i själva verket missförstå de läget och ha ofantligt mycket lättare, om man efter fattig förmåga försöker upplysa dem om detta läge, än de förut haft att förstå själva innebörden av bestämmelserna och även att rätta sig efter dem.

Vidare ha vi för ett par dagar sedan erhållit ett par nya kristidsförfattningar, som röra kristidsstyrelser och kristidsnämnder. Det har redan visat sig vad man kunde förvänta, nämligen att det omedelbart uppstår den frågan från dem, vilka skola sköta under dessa organ fallande ärenden: vad är det som vi i själva verket skola göra? På den frågan har jag inte kunnat ge något svar. Man kan hänvisa dem till författningen om kristidsstyrelser, men man mötes då självfallet med en axelryckning: »Ja», säger vederbörande, »den har jag naturligtvis läst, men där står ju ingenting annat än de mest allmänna talesätt.» Och så är det i själva verket. Således, om det är så, att regeringen i denna stund har någon bestämd plan om vad som bör göras, så är det verkligen angeläget för att den nya kristidsförvaltningen skall kunna fylla sina uppgifter, att denna plan — i den mån det låter sig göra utan att skada viktiga intressen — också bringas till folkets kännedom.

Det utlåtande, som nu föreligger till behandling, rör närmast prisregleringen, och där gäller precis detsamma: om regeringen har några riktlinjer för den kommande tidens prispolitik i den mån sådana riktlinjer över huvud kunna uppgöras, då är det viktigt, att även dessa riktlinjer bringas till folkets kännedom. Utlåtandet avser närmast maximiprislagen, och det är ingalunda min avsikt att för närvarande upptaga någon principdebatt angående maximiprisens tillämplighet över huvud eller icke. Men det nuvarande läget ger anledning till vissa reflexioner. Om maximiprisen överhuvud taget skola kunna användas med någon lycklig verkan, då förefaller det mig som om det vore ganska naturligt, ganska nödvändigt, att åtminstone vissa grundläggande faktorer för prissättningen, för den prissättning, som bör göras så förnuftig som möjligt, angävos, så att prissättningen kan bli något så när fast, och maximiprisen kunde hållas åtminstone under någon tid. Det nuvarande läget skapar icke förutsättningar, såvitt jag kan finna, för ett sådant fastläggande av de prisbildande faktorerna. Det nuvarande lägets karakteristik är ju framför allting annat ovissheten med avseende på flera av de viktigaste faktorerna, till exempel tillgången på råvaror, tillgången på de för kommunikationernas drivande nödvändiga ämnena, fraktsatser och så vidare, möjligheten att få utländsk valuta genom att den svenska importen kan betalas med svensk export etc. Det enda säkra, såvitt jag kan se, i detta läge är, att många faktorer peka på en oundviklig prisstegring. Om man då skulle tänka sig en maximiprissättning, måste man omedelbart ha klart för sig, att ett maximipris genast blir ett minimipris. Vill man nu i ett sådant osäkert läge som det nuvarande lägga detta maximipris så, att det skall kunna hållas även om en förskjutning uppåt av självkostnaderna inträder, då skulle man väl komma till något sådant resultat som att staten fick träda emellan med vissa, som det kallas, prisstödjande åtgärder och betala mellanavgiften med skattemedel. Men man kan naturligtvis befara, att kostnaderna härför bli oöverkomliga. I varje fall, innan man ger sig in på någonting sådant, borde man ju veta, så långt det är möjligt, vad en sådan prispolitik kommer att innebära i fortsättningen.

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

Om man åter skulle komma till det resultatet på grund av förskjutning av priskfaktorerna, att maximiprisen icke kunna hållas, då inträder omedelbart den andra dåliga verkan, och det är, att maximiprisen förlora förtroendet. Om någon av dessa ogynnsamma verkningar inträder, tror jag inte heller det är möjligt att tänka sig att maximiprisen, såsom finansministern antyder, skulle bli användbara som påtryckningsmedel. Och i det avseendet tangerar man vad jag skulle vilja kalla för den allra viktigaste frågan i detta läge, och det är, att ingen prissättning göres så, att den hämmar varuansskaffningen. Hur litet vi än veta om utvecklingen, en månad, märk väl, blott en månad efter krigsutbrottet, så kunna vi nog med rätt stor sannolikhet tyvärr räkna med, att utvecklingen kommer att försvåra varuproduktionen och varuansskaffningen i det hela, vare sig produktionen rör sig med direkt importerade varor eller indirekt påverkas av importen. Man bör då för visso icke sätta priset, vare sig förhandlingsvägen eller genom maximipris, så, att varuansskaffningen försvåras. Ty i det långa loppet är det säkerligen en större påfrestning under alla andra påfrestningar, som kunna förestå vårt folk, att det saknas betydelsefulla varor, än att man får betala dem med ett oväntat högt pris. Det sista kan man till äventyrs komma till rätta med genom en långt gående ransonering; det förra, den bristande anskaffningen, kan man icke i tillräcklig grad bestämma över.

Nu är det ju vidare så, att maximiprisen endast äro en detalj av hela prispolitiken — om den är riktig eller icke, lämnar jag därhän. För min del anser jag, att den har en alldeles underordnad betydelse, men därom äro tydligen meningarna delade. I varje fall är det klart, att den är en detalj av hela prispolitiken. Om nu regeringen har riktlinjer för sin prispolitik, för de medel, som regeringen vill använda för att nå dessa mål, då är det verkligen mycket angeläget, precis som jag tillät mig anföra i fråga om själva organisationen, att dessa mål och dessa medel bringas till befolkningens kännedom. Det är inte så farligt, om regeringen därvid skulle utsätta sig för kritik. Ingen är i detta läge ofelbar; ingen kan göra anspråk på, förnuftigtvis, att vara ofelbar. Tvärtom är det lyckligt, om kritiken får ägarum. Det enda viktiga är, att man kommer till ett slutligt gott resultat. Och i så svåra tider som de som jag föreställer mig förestå oss alla för närvarande är det önskvärt att regeringen även i fråga om prispolitiken med förtroende vänder sig till riksdagen och till folket. Det är i själva verket helt visst den enda väg, som är framkomlig, när det gäller att komma till rätta med svårigheterna. Den naturligaste vägen, när det gäller maximiprisen, är att tillämpa den anordning, som maximiprislagen själv anvisar, nämligen att förelägga riksdagen frågan om maximiprislagens tillämpning, när riksdagen är samlad. Det är den utvägen, jag i mitt särskilda yttrande har pekat på, och jag tror, att det vore önskvärt, fastän regeringen fått eller får denna fullmakt nu, att den utvägen kommer att anlitas.

I det majoritetsläge, som föreligger, tjänar det icke någonting till att framställa något yrkande.

Herr Mannerskantz: Herr talman! När man går att ge regeringen ett så pass tveeggat svärd i hand som lagen om maximipris med rätta måste anses vara, är det otvivelaktigt av viss vikt inte bara att man vet hur bestämmelserna äro utformade, utan i ännu högre grad att man vet, efter vilka principer vederbörande komma att handla och gå fram vid den praktiska tillämpningen. Finansministern har nu givit tillkänna, att det inte är meningen att tillämpa denna lagstiftning annat än i en situation då så är oundgängligen

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

nödvändigt. Då gäller det ju bara att få klart för sig, efter vilka grunder bedömandet skall ske, om detta är nödvändigt eller icke. Därvid är det några synpunkter som jag ansett vara värda att framföras här, när beslut i denna viktiga fråga nu skall fattas.

Antingen uppkommer prisstegring på en viss vara på grund av psykologiska faktorer, så att det etableras en viss säljarstreck — det finns varor men man vill skapa temporär knapphet på dem och avvaktar därför en prisstegring innan man säljer. I ett sådant fall är väl nästan antagligt, att den nyss beslutade förfogandelagen utgör ett fullt tillräckligt och fullt effektivt medel mot prisstegringen ifråga. En annan och mera ofta förekommande orsak till prisstegring är att det uppstår knapphet på varan. Då är frågan, om man gör konsumenterna någon tjänst genom att åsätta varan ett maximipris, i varje fall, om man sätter detta maximipris för lågt. Ty, såsom också den föregående ärade talaren sade, det som i ett sådant läge är av absolut överväldigande vikt är att det produceras varor.

När man nu skall bedöma, om ett pris skall anses oskäligt eller inte, så var det åtminstone nyligen så, att vissa varuslag under närmaste tiden före krigets utbrott hade ett prisläge, som måste anses oskäligt lågt. Då frågar jag: skall man beträffande sådana varuslag anse, att det närmast före kriget rådande prisläget skall vara normerande för prissättningen? Eller skall man som norm ta ett högre prisläge, när man vet, att priset på grund av fullkomligt naturlagsmässiga orsaker ändå skulle ha stigit en smula, även om kriget inte utbrutit? Jag är av den uppfattningen, att man i ett sådant fall icke skall lägga ett på tillfälligheter beroende relativt lågt prisläge som norm för det kommande priset på vissa varuslag och detta av skäl, som sammanhånga med vad jag nyss sade, att det gäller att se till, att varor produceras och komma fram i marknaden. Jag skall be att få exemplifiera vad jag närmast tänker på med en kort redogörelse för förhållandena inom ett par varugrupper, som jag har anledning att känna till.

Det gäller då först brännveden här i landet. Alla, som något ha reda på denna bransch, veta, att det för närvarande finns mycket ringa tillgång på upphuggen ved i Sverige. Orsaken härtill är, att under hela förra eldnings-säsongen och även under säsongen dessförinnan i viss mån rådde ett vedpris, som knappast gav något rotvärde alls på de lägre och något mindervärdiga bränstämplateterna pannved och industrived och endast ett mycket obetydligt sådant värde på de bättre vedsorterna. Skulle man nu vid åsättandet av maximipris och priser i allmänhet tillämpa den synpunkt, som jag sett komma till uttryck i gårdagens och dagens tidningar, att en prisstegring på ungefär 1 krona kubikmetern för svensk ved av olika sorter kunde anses lämplig, tror jag, att man därmed skapat förutsättningar för att de, som inte ha skog, under stundande vinter komma att få det kallare i sina bostäder än de annars skulle behövt ha. Ty även om det inte blivit något krig nu på hösten, är det knappast något tvivel om att inte knappheten på bränsle i alla fall blivit så stor, att en viss prisstegring kommit till stånd, en prisstegring, som knappast hade begränsats till 1 krona för kubikmeter. Men detta är således sättet, på vilket naturen reglerar tillgång och efterfrågan. När vi dessutom nu ha ytterligare anledning att öka bränsleproduktionen, tror jag, att det vore farligt att föra en alltför snäv prispolitik i fråga om just detta varuslag.

Det finns emellertid också prislägen, som varit låga på grund av andra skäl. Så är förhållandet beträffande hudar och skinn, som utgöra en ganska stor varugrupp inom vårt land. På dessa varor betalades kan man säga un-

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

der år 1936—37 här i landet ett i jämförelse med prisläget under föregående tidsperioder något så när skäligt pris. I slutet av år 1937 sammanträdde emellertid i Köpenhamn Europas alla man kan säga större hud- och skinnhandlare till en konferens och beslöto där med sin kartells samlade makt att sätta ned prisen på alla hudar och skinn med cirka 50 %, vilket också skedde, och denna deras enighet har sedan hållits vid makt ungefär tills krigsutbrottet. Nu frågar jag: är det rimligt att en prisnivå, som på det viset skapats, också skall ligga till grund för kommande prisbildning i fråga om dessa icke oväsentliga varuslag? Jag kan icke tycka, att detta vore vare sig rättvist eller klokt.

Den största farhågan, jag har i fråga om denna lag, är, att den kommer att användas så, att allt för låga maximipris komma att uppstå, och över huvud är jag rädd att den kommer att användas där den icke behöver tillämpas. Anledningen till att jag icke kommer att ställa något yrkande här är förutom det skäl, som den föregående talaren anförde, eller att detta inte tjänar något till, att jag anser, att *om* denna lag användes på ett riktigt sätt, kan den naturligtvis utgöra ett visst hot mot obehöriga tendenser, men det är endast i förhoppningen, att denna lag knappast alls skall komma till användning som jag tror att det kan vara ofarligt eller oskadligt att ge regeringen denna fullmakt.

Jag har därför, herr talman, nu icke för avsikt att ställa något yrkande, utan vill endast uttala den förhoppningen, att de vägledande principerna vid lagens tillämpning måtte bli så koncilianta, att man icke tror sig kunna fastlåsa ett prisläge på en alltför låg nivå, ty om man efter att ha gjort detta ändock misslyckas i sin strävan att öka produktionen, kommer bakslaget att bli värre, än om man aldrig gjort något ingripande i fråga om prisläget.

Herr Hagman: Herr talman! Rörande det knippe fullmaktspropositioner, som behandlats av andra särskilda utskottet och som nu föreligger, råder det enighet i fråga om samtliga med undantag av den nu föredragna, som gäller maximiprisen och där utskottets ärade ordförande avgivit ett särskilt yttrande. Beträffande vissa saker, som äro anförda i det av herr ordföranden sålunda avgivna yttrandet, råder det väl i själva verket en allmän anslutning, och det finns ingen anledning att förmoda, att inte Kungl. Maj:t skulle taga hänsyn till alla de svårigheter som föreligga när det gäller att sätta bestående maximipris. Jag vill därför inte ingå på någon längre utläggning av dessa ting, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets nu föredragna utlåtande.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag har från utskottsbehandlingen ett mycket starkt intryck av att bakom det så gott som enhälliga utskottet ändå finns en mycket stark stämning för att hela denna fråga måste behandlas med största försiktighet och att man i grund och botten knappast tror, att det är något väsentligt att vinna genom en maximiprissättning. Jag tror att utskottets uppfattning i själva verket ligger mycket närmare det yttrande, som avgivits av utskottets ordförande, än vad man skulle kunna utläsa av handlingarna. För min del anser jag att uteslutande den omständigheten att statsrådet Wigforss i den kungl. propositionen till den lagtima riksdagen yttrade, att prisreglerande åtgärder borde komma i fråga endast när så vore oundgängligen nödvändigt samt att tillämpningsområdet i så fall borde kunna bli relativt begränsat och tillämpningsformerna i många fall förhållandevis mjuka, kunnat åstadkomma att det blivit ett mera allmänt tillstyrkande till propositionen.

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

Det är alldeles uppenbart att frågan om maximiprisen måste behandlas med den största försiktighet, och jag har begärt ordet, herr talman, uteslutande för att poängtera en enligt min mening mycket viktig synpunkt i samband med den eventuella maximiprissättningen, som även jag hoppas i det allra längsta må kunna utebliva. Det är alldeles nödvändigt att maximiprissättningen behandlas på det sätt, att den så långt möjligt och icke utöver vad som av omständigheterna oundgängligen betingas lämnar intakt näringslivets soliditet med allt vad den betyder för folkhushållet. Det är ur denna synpunkt behövt att man, när man går att fastställa maximipris för varor, som skola produceras, inte uteslutande tar hänsyn till och baserar priserna på anskaffningsvärdet av de lager, som ligga inne hos tillverkarna vid det dåvarande tillfället. Man måste med andra ord låta produktionen få tillgodogöra sig ett pris, som är baserat på möjligheterna att anskaffa nya lager, att sålunda täcka kostnaderna för lagrens förnyelse. Vad sker annars? Jo, det blir ett uppskjutande av svårigheterna till den obönhörliga kris, som kommer efter krigsslutet, då det blir sjunkande värden på lagertillgångar, som man under krigstiden haft svårt att anskaffa och följaktligen måst betalas med mycket höga priser. Detta kan bli fullkomligt ödesdigert för produktionen och i viss utsträckning ödelägga dess möjligheter vid det tillfälle, då man återigen står inför en nyordning av det ekonomiska livet. Vi ha mycket svåra erfarenheter av detta från förra fredskrisen. Jag erinrar mig åtminstone ett företag, som på grund av det hastiga priset på dess lager blev mer eller mindre lamslaget i sin produktion, inte bara för några år, utan för femton år framåt i tiden.

Det är alldeles nödvändigt att staten med sina åtgärder inte försvårar de situationer, som uppkomma, utan att man hela tiden ger företagen möjlighet till de konsolideringsreserver, som äro nödvändiga för att vi inte skola komma till en situation, som i själva verket för oss ur askan i elden.

Herr Gärde: Det är, herr talman, mycket vidsträckta och betydelsefulla fullmakter, som riksdagen efter vad jag förmodar i dag kommer att lämna Kungl. Maj:t. De avse åtgärder, som på det djupaste ingripa på samhällslivets olika områden. Ur denna synpunkt hade det givetvis varit önskvärt om utskottet och genom utskottet riksdagen kunnat närmare informeras om de planer, som regeringen eventuellt redan utarbetat eller har i tankarna på detta område. Jag tror att det är nödvändigt, att de allmänna riktlinjerna för prispolitiken i tid uppdragas och klarläggas. Det kan annars alltför lätt inträffa, att de olika åtgärderna i praktiken komma att motverka varandra. Det är också alldeles nödvändigt, att redan på ett tidigt stadium en koordination sker såväl organisatoriskt som också i materiellt hänseende.

I likhet med utskottets ärade ordförande tar jag för givet, att riksdagen inte lämnas ur räkningen, när det gäller den närmare utformningen av de ifrågasatta ingripandena. Som jag redan framhållit beröra dessa åtgärder så djupt hela det svenska folkhushållet och alla samhällsklasser inom vårt folk, att det är en naturlig önskan och ett naturligt krav, att riksdagens samverkan sökes och att samråd äger rum med riksdagen och dess förtroendemän.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att i vad angår det nu föredragna utlåtandet få ansluta mig till det yrkande, som framställdes av herr Hagman om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag skall inte nu lägga någonting till den diskussion, som fördes i våras. Det är endast i en enda punkt

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)
som jag skulle vilja rätta ett missförstånd, som föreligger i fråga om maximiprislagens betydelse.

De synpunkter, som här framförts rörande vikten av att maximiprisen inte sättas så lågt, att man hindrar den nödvändiga varutillförseln, tror jag är synpunkter som numera äro så allmänt uppmärksammade, att någon risk för att de skulle förbises inte föreligger. Däremot är det uppenbart att man vid *tillämpningen* kan komma till ganska olika resultat.

Vad jag ville vända mig emot är den uppfattning som kommer fram i herr Linnérs reservation och som även underströks av herr Wistrand, nämligen att utsikten till att det från statsmakternas sida kan åsättas fixa priser på varor skulle vara någonting som saknar betydelse, när det gäller att göra upp med de organisationer, som ha det primära inflytandet vid bestämmandet av priserna. Den erfarenhet, som man redan hunnit förvärva under de veckor, som gått, visar tvärtom att just tillvaron av denna möjlighet eller vetskapen om att det ligger i statsmakternas hand att reglera priserna i själva verket har föranlett att den ena organisationen efter den andra innan den företagit prisförhöjningar förklarar att en förhandling varit önskvärd. I vissa fall — jag får tyvärr inte säga i alla — ha dessa förhandlingar lett till att de priser, som därigenom blivit satta, varit lägre än de som från början varit avsedda. Effektiviteten av en sådan makt hos regeringen eller hos statsmakterna bör man således inte underskatta.

Herr Linnér: Herr talman! Bara ett enda ord i anledning av finansministerns senaste yttrande. Det är mig fjärran att på något sätt vilja försvåra de utomordentligt vanskliga förhandlingar, som finansministern måste föra, och därför måste jag självfallet iakttaga en mycket långtgående försiktighet i mina uttalanden. Jag vill därför endast framhålla, att jag tror att regeringens maktmedel i övrigt på grund av andra fullmaktslagar gå så långt, att maximiprisens i och för sig synnerligen svårmanövrerade vapen inte är behövt för att regeringen skall kunna komma fram till precis samma resultat som regeringen nu har uppnått. Jag tror således att användningen av maximiprislagen skall visa sig vara förenad med så stora risker, om den verkligen skulle användas, att det vore väl värt att den sattes i samband med en mera klart angiven prispolitik, i vilken även riksdagen finge tillfälle att deltaga. Trycket på de enskilda, som behöva utsättas för tryck, skulle därigenom ingalunda bli mindre, utan helt visst ännu starkare än vad det kan bli när regeringen ensam använder vapnen.

Herr statsrådet Wigforss: Jag skulle verkligen vara mycket tacksam, om herr Linnér ville ange de andra maktmedel, som han syftade på och som skulle göra detta maktmedel onödigt att använda.

Herr Linnér: Herr talman! Jag menar givetvis de utomordentligt långtgående befogenheterna framför allt enligt den allmänna föfogandelagen, med vilka man såvitt jag förstår skulle kunna komma till precis eller åtminstone ungefär samma resultat. Jag förstår mycket väl att regeringen inte heller vill tillgripa dessa medel; det beror ju på insikten om att man här får väga det ena resultatet mot det andra. Man inser då alldeles klart, att om man tillgriper så stränga medel, detta kan vara till förfång för andra resultat, som det är önskvärt att uppnå.

Ang. rätt för Konungen att fastställa maximipris. (Forts.)

Herr statsrådet Wigforss: Min fråga till herr Linnér var endast framkallad av önskan att göra klart för kammaren, vilka alternativ som föreligga. Och i valet mellan att vid förhandlingar med enskilda vifta med förfogandelagen och övertagandet av företag och dylikt å ena sidan samt maximiprislagen å den andra undrar jag, om inte många skulle föredra den sistnämnda.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:t proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande om tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordnande jämlikt lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 22 juni 1939 (nr 300) om förbud i vissa fall mot utrikes fraktfart med svenskt fartyg m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Upplästes två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 57 och 58, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 29 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 35 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Vid sedermera skedd föredragning av berörda kungl. propositioner hänvisades dessa, nr 29 till andra särskilda utskottet och nr 35 till första särskilda utskottet.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder, luftfartsfonden och statens allmänna fastighetsfond m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till gasskyddsutrustning för det civila luftskyddet;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till lotsverket: säkerhetsanstalter för sjöfarten; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa rensningsarbeten i Gränsöström mellan Vikbolandet och Gränsö m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.55 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 7 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 37, angående anskaffande av viss utrustning vid statens sjuksköterskeskola m. m.;

nr 38, rörande höjning av vissa ersättningar enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

nr 39, angående disponerande av medel för uppförande av förläggingsbaracker för till neutralitetsvakt inkallad personal;

nr 40, angående nybyggnad av minsvepare m. m.; samt

nr 41, angående anskaffning av reservflygplan m. m.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade propositioner nr 37, angående anskaffande av viss utrustning vid statens sjuksköterskeskola m. m., nr 39, angående disponerande av medel för uppförande av förläggingsbaracker för till neutralitetsvakt inkallad personal, nr 40, angående nybyggnad av minsvepare m. m., och nr 41, angående anskaffning av reservflygplan m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, samt att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 38, rörande höjning av vissa ersättningar enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor. Tillika hemställer jag, att kammaren måtte besluta att inbjuda andra kammaren att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Denna hemställan bifölls.

De kungl. propositionerna föredrogos härefter var för sig och blevo därvid på begäran bordlagda.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed med stöd av bifogade läkarintyg värdsamt an hålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet under en månads tid räknat fr. o. m. den 8 oktober 1939.

Malmberget den 4 oktober 1939.

Nils Svensson.

Härmed intygas, att riksdagsman *Nils Svensson* i Malmberget på grund av sjukdom alltjämt är förhindrad att delta i riksdagsarbetet för en tid av minst 1 månad räknat fr. o. m. den 8 oktober 1939.

Gällivare den 2 oktober 1939.

Torsten M. Beckman.
med. dr, lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gillande av förordnande jämlikt 1 § maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349);

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande om tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordnande jämlikt lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens gillande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 22 juni 1939 (nr 300) om förbud i vissa fall mot utrikes fraktfart med svenskt fartyg m. m.

Herr *Berg, Robert*, avlämnade en av honom och herr *Hansson, Jacob*, undertecknad motion, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inrättande av ett folkhushållningsdepartement;

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till folkhushållningsdepartementet m. m. framlagda förslag;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser vissa anslag till civilt luftskydd;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser bidrag till kvinnoföreningarnas beredskapskommitté; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.; samt

andra särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 8 kap. strafflagen, m. m.;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att meddela uppgifter om kostnader för krigsleveranser;

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 14, i anledning av remiss från båda kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 7 september 1914 (nr 182) angående förbud mot lufttrafik över svenskt område.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
